

УДК 070.1(569.1) «20»

Каміран Шейхо

ТЕМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ГАЗЕТ СИРІЇ

Охарактеризовано тематику сирійських газет, зокрема, «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін», окреслено чинники змістового наповнення публікацій, привернуто увагу до тематичної спеціалізації журналістів.

It was characterized subjects of the Syrian newspapers, such as, «Al-Baas», «As-Savra», «Tishrin», has outlined factors of substantial filling of publications, the attention is involved in thematic specialization of magazines.

Право кожної держави бути господарем інформаційного простору на своїй території й визначати політику в цій галузі, що має гарантувати національну безпеку, базується на міжнародній концепції державного суверенітету. Інтегрування Сирії у так зване єдине інформаційне суспільство здійснюється на основі Загальної декларації прав людини, визнаних у світі норм і принципів міжнародного права, Конституції Сирійської Арабської Республіки, законів про засоби масової інформації, міжнародних договорів та угод, ухвалених вищим органом законодавчої влади — однопалатною Народною радою.

Щоб збагнути змістове навантаження інформації, своєрідність тематики сирійської преси, потрібно коротко ознайомитися з історією країни. Сирія — одна з найдавніших держав. Вона відіграла видатну роль у розвитку людства. Про цю країну часто говорять як про колыску цивілізації, оскільки багато найвидатніших досягнень людської культури, що пізніше поширилися по всьому світу, беруть свій початок у давній Сирії. На цій землі людина пізнала секрети землеробства і металургії, винайшла найперший алфавіт. Основи багатьох релігійних і філософських доктрин, зародки торгівлі, містобудівництва і дипломатії, навички культурного обміну належать в Сирії. З 1516-го до 1918 р. Сирією володіла Османська імперія. З 1920 р. — це підмандатна територія Франції. У вересні 1941 р. була проголошена незалежною республікою, але фактично набула незалежності лише 1946 р. Переважна більшість населення Сирії (до 90%) — араби. Тут проживають також курди, вірмени, черкеси, ассирійці, туркмени, турки. Найбільш розповсюдженою релігією є іслам.

Довготривала та розмаїта історія Сирії, до якої належить і колоніальна спадщина, нинішня надто складна суспільно-політична, ідеологічна й морально-духовна обстановка на Близькому Сході, внутрішня і зовнішня політика Сирійської Арабської Республіки істотно впливають на розвиток і тематичну палітру преси.

Сьогодні в Сирійській Арабській Республіці функціонує понад 40 газет і 36 журналів. Найпоширенішими газетами є «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін», що видаються в Дамаску. «Аль-Баас» — це щоденна політична газета, орган Арабської соціалістичної партії відродження аль-Баас. Щоденні політичні часописи «Ас-Савра» і «Тишрін» видають об'єднання журналістів, друкарів і

розповсюджувачів. У Дамаску виходять п'ять спортивних газет (три приватні і дві урядові), а також приватні газети «Наша країна», «Незалежна», «Економічна», «Доказ та справи», «Рішення», «Оса», «Галерея» та інші. Популярними є газети місцевого значення, які випускають об'єднання журналістів, друкарів та видавців: в Алеппо — «Публіка», Латакії — «Об'єднання», Хомсі — «Арабський світ», Хамі — «Спасіння», у Дей аз-Зорі — «Євфрат».

Тематична спрямованість цих видань надто різноманітна, але впорядкована. Газети тематично структуровані, що, зрозуміло, дисциплінує кожний творчий колектив, збільшує коефіцієнт його корисної дії, а отже, підвищує ефективність і дієвість видання в цілому. Погоджуємося з думкою професора В. О. Карпенка, що «без тематичної структурованості видання втрачає цілісність, стає схожим на вінегрет, де в одну купу згорнуто все, що потрапило під руку. Це не тільки дезорієнтує читача, ускладнює його пошуки потрібного матеріалу, але й унеможлиблює цілеспрямовану роботу працівників, вносить хаос у трудовий ритм колективу редакції» [3, с. 44].

Найважливішою тематичною складовою газет «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» є широке і систематичне висвітлення діяльності найвищих владних структур, функціонування політичної системи Сирії, центральне місце в якій належить главі держави — Президенту республіки, що обирається більшістю голосів всенародним референдумом на семирічний термін. Законодавчий орган — Народна рада — складається з 250 представників, яких обирають на чотирирічний термін прямим всезагальним голосуванням. Виконавча влада — Кабінет міністрів. Керівною є Партія арабського соціалістичного відродження (Баас). Головна мета партії — об'єднання всіх арабських держав в одну, возз'єднання арабської нації, яку «штучно» розділили колонізатори, і повернення їй «минулої величі». Важливе місце у програмних положеннях Баас займає «звільнення Палестини».

Широкий відгук у сирійських засобах масової інформації й за рубежем викликала стаття члена парламенту Сирії, директора Центру ісламських досліджень у Дамаску Мохаммада Хабаша «Міфи та реалії ісламського фанатизму». (В українській газеті «День» ця стаття під рубрикою «Зіткнення цивілізацій» надрукована 27 грудня 2005 року). У ній наголошується, що домінування консервативного ісламу на Близькому Сході відображає фундаментальну реальність мусульманського суспільства. Але цей консерватизм не треба плутати з насильницьким радикалізмом, як це, на жаль, робить Америка. І хоча консерватизм може заявляти, що він становить більшість на «арабській» або «персидській» вулицях, це не означає, що насильство й тероризм неминуче правитиме цим регіоном.

Недавній звіт, опублікований у Дамаску Центром ісламських досліджень, свідчить, що прихильники консерватизму становлять близько 80% населення ісламських співтовариств Близького Сходу. Решта 20% в основному складаються з реформаторів. Радикали можуть розраховувати на підтримку не більш як 1% населення. З погляду Мохаммада Хабаша, ці, приблизно

встановлені пропорції, в основному залишаються незмінними протягом десяти століть ісламської історії, відбуваються лише незначні зміни.

Для опису цих відмінностей була створена ісламська термінологія. Радикали спочатку з'явилися як секта «Хаварі»: група фанатиків, сформована в першому столітті існування ісламу, яка використовувала обвинувачення в богохульстві й насильстві для придушення навіть незначних відмінностей у думках. Сьогодні консерватори відомі серед релігійних учених як «люди букви» — ті, хто догматично сприймає ісламські писання. Реформісти являють собою еквівалент «людей розуму».

Відмінності між мусульманами-консерваторами та мусульманами-реформістами можуть бути виміряні їхнім ставленням до можливості мати особисті думки з релігійних питань, а також відношенням до немусульман. Консерватори вважають, що богоявлений закон був встановлений у переможні дні ісламу, і тому його індивідуальну інтерпретацію треба обмежити. У результаті вони не шукають нових розв'язань проблем, заперечують послуги банків і страхових компаній, виходячи з теорії, що їхня діяльність належить до лихварства й тому її слід заборонити; на їх думку, жінки-мусульманки мають обов'язково носити чадру. Консерватори заперечують демократію, оскільки вона дозволяє кожному по-своєму інтерпретувати волю Бога; для них абсолютною владою в суспільстві є одкровення Бога людям.

Реформісти, з другого боку, стверджують, що індивідуальна думка допустима, що суспільство має право на вибір з огляду на сучасні потреби, незалежно від думки, яку раніше висловили релігійні вчені. Вони ширше розглядають релігійне право (Шаріат), впроваджуючи в нього ідеї суспільного благополуччя нарівні з безперервним розвитком законодавчого процесу. На думку реформістів, банки та страхові компанії служать на благо суспільства. Вони дотримуються ліберального підходу до чадри, участі жінок у політиці та надання їм права вільно пересуватися. Не бачать якоїсь суперечності між демократією та вченням ісламу.

Щодо ставлення до немусульман або ж до непрактикуючих мусульман (у цьому разі це одне й те саме), то консерватори вважають, що пришесть ісламу відмінило всі інші релігії, тоді як реформісти твердять, що іслам доповнює інші релігії, але не знецінює й не спростовує їх. На погляд Мохаммада Хабаша, реформісти заперечують монополію ісламу на порятунок, рай та істину, вважають, що є безліч шляхів до Бога і раю. Консерватори, навпаки, не виявляють будь-якої поступливості в цьому питанні, стверджуючи, що існує лише один шлях до Бога і врятуватися можна, тільки дотримуючись ісламського вчення. Однак консерватори не підтримують використання насильства проти немусульман. Навпаки, правознавчі традиції ісламського консерватизму зобов'язують мусульман бути справедливими в поводженні з немусульманами.

І хоча радикали становлять менш як 1% мусульманського населення, їхній вплив ґрунтується на поширенні насильства та тотальному запереченні компромісів. Радикали повністю відкидають іновірців і не бачать для немусу-

льман місця ні на небесах, ні на землі. Ця прихильність до насильства стоїть на двох ногах: радикальна культура та несправедливість. Якщо переважає радикальна культура, то це веде до насильства. І екстремізм радикальної культури підписується безліччю несправедливостей і образ, що переживають люди на Близькому Сході. На жаль, Ірак став місцем розмноження радикального ісламу як через жорстокість, від якої страждав народ Іраку при Саддамі, так і тепер від рук окупаційних сил. Але цей сценарій не обмежується тільки мусульманами. Радикалізм загрожує будь-якому суспільству, де людська гідність нічого не варта і права людини нічого не означають [13].

Детально викладений зміст статті Мохаммада Хабаша зумовлений тим, що вона, на нашу думку, є певним ключем до розуміння визначальних тематичних напрямів газет Сирії.

У газеті «Ас-Савра» (20 грудня 2005 р.) опубліковано редакційний коментар «Продовження кампаній солідарності з Сирією та підтримка її щодо осудження зовнішніх тисків». Підкреслюється, що тривають арабські та міжнародні кампанії з підтримки Сирії, яка твердо зайняла власну національну та патріотичну позицію. Молодь союзу «Ас-Савра» виступає проти жорстокого тиску на Сирію американської та сіоністської адміністрацій, підтримує позицію свого президента, засуджує недругів Сирії, запевняє, що їхня країна залишиться міцною твердиною, об яку розіб'ються всі змови проти її суверенітету та розквіту арабської общини. Засудила тиски на Сирію і сирійське земляцтво в Болгарії. Центральний комітет демократичного корейського союзу жінок від імені усіх корейських жінок схвалює політику сирійської влади, яка виявляє патріотичну стійкість і мужньо захищає національний суверенітет і людську гідність [6]. «Америка та Ізраїль повинні подолати своє небажання розмовляти з Сирією» [1], — таку важливу думку висловили голова Комітету у закордонних справах Європарламенту Елмар Брок, голова делегації Європарламенту у відносинах з Ізраїлем Яна Хібаскова та віцепредседателю підкомітету Європарламенту з прав людини Чарльз Таннок.

Газета «Аль-Баас» систематично на першій сторінці друкує важливі суспільно-політичні матеріали. Зокрема, 31 березня 2006 р. опублікувала замітку «Сирія підтримує ліквідацію зброї масового знищення на Близькосхідному регіоні» [7], 10 квітня 2006 р. — «Сирія спростувала інформацію про відновлення двосторонніх переговорів з Ізраїлем» [8] тощо. У звіті про сесійні засідання Народної ради повідомляється, що Народна рада ухвалила проект закону про охорону громадських шляхів [5].

У різножанрових матеріалах газет «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» та газет місцевого значення наголошується, що Сирія відіграє одну з ключових ролей в арабському світі. Адже Сирійська Арабська Республіка бере активну участь в ООН, Лізі арабських держав, Організації «Ісламська конференція», Русі неприєднаності та інших міжнародних організаціях. Газети пишуть про послідовний і збалансований зовнішньополітичний курс Сирії, яка підтримує роззброєння, виступає за розблокування регіональних конфліктів політичними засобами, проти спроб диктату стосовно країн, що розвиваються.

Досить важливою тематичною складовою сирійських газет є висвітлення розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту. Адже відомо, що у спадщину від колоніального минулого Сирія отримала надто відсталу економіку. Після завоювання політичної незалежності в країні проводяться заходи, спрямовані на ліквідацію важких наслідків колоніалізму, розвиток національної економіки.

Газети захоплено повідомляють, що Сирія перша з країн Арабського Сходу стала на шлях націоналізації підприємств, які належали іноземному монополістичному капіталові. У 1950 — 1960 рр. преса друкувала репортажі, інтерв'ю, коментарі про те, що у власність держави перейшли майже всі галузі економіки, де раніше панував іноземний капітал, — тютюнові компанії, залізниці, електростанції, іноземні та місцеві банки, а також страхові компанії. Нині на державний сектор Сирії припадає майже 50% національного доходу, приблизно 75% вартості промислової продукції і 70% основних засобів виробництва. Основу добувної та переробної промисловості становить нафта. Значне місце в економіці займають фосфати.

Газети «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» сьогодні розповідають про урядові заходи щодо лібералізації економіки й активізації приватного сектора, на який припадає 25% вартості промислового виробництва. Він займає домінуючі позиції в сільському господарстві, житловому будівництві, роздрібній торгівлі, сфері послуг, на автотранспорті.

Для розвитку економіки країни залучають іноземний капітал. До відносно нових галузей сирійської промисловості належать машинобудівна, електронна, електротехнічна. Наприклад, газета «Аль-Баас» опублікувала 10 листопада 2005 р. звіт про засідання Кабінету міністрів, який накреслив шляхи розвитку цементних компаній із залученням іноземних і вітчизняних інвестицій. У цьому ж номері часопису розповідається про співпрацю австрійських і сирійських фірм, які займаються обслуговуванням населення.

Газета «Тишрін» за 10 листопада 2005 р. привертає увагу до проблеми підвищення продуктивності праці — основного елемента конкуренції та зростання заробітної плати робітників. Під заголовком «Початок дощу...» надруковано репортаж про виготовлення на фірмі «Сіронікс» для Арабських Еміратів 20 тисяч телевізорів. До речі, ця фірма знаходиться в полі зору сирійських газет. Так, 17 травня 2006 р. «Аль-Баас» і «Ас-Савра» написали, що міністр промисловості Фуад Іса Джуні за трудові успіхи затвердив виплату матеріальної винагороди в сумі 5 тисяч сирійських лір для кожного працівника електронної фірми «Сіронікс». «Тишрін» 17 травня 2006 р. повідомила, що в Сирії збільшилося виробництво заліза і сталі, а в Дамаску — пива.

Основними темами газетних виступів із сільськогосподарської галузі є інтенсифікація, культура виробництва і зміцнення матеріально-технічної бази. Аграрна реформа обмежила феодалну експлуатацію селян, регламентувала оренду й порядок найму, зробила перші важливі кроки щодо соціального захисту простих товаровиробників. З публікацій у газетах «Аль-Баас», «Ас-

Савра», «Тишрін» читачі довідуються, що 50% орної землі займають зернові культури, 3 — зернобобові, 5 — овочеві і баштанні, 4 — технічні, 1 — фуражні та 11 — фруктові. Належна увага приділяється вирощуванню бавовни, тютюну й рису, розвитку скотарства, птахівництва і бджільництва.

Важливу роль в економічному житті Сирії відіграє зовнішня торгівля. Преса висвітлює різні аспекти зовнішньоекономічних зв'язків: підписання конт-рактів з канадською і кувейтською фірмами для пошуку та переробки в Сирії нафти й газу (Ас-Савра. — 2005. — 10 листоп.) та угоди про поживлення економічної співпраці між Іспанією і Сирією (Аль-Баас. — 2006. — 17 трав.); підтримка арабськими країнами розвитку сільського господарства (Ас-Савра. — 2006. — 17 трав.); інвестування зарубіжних компаній будівництва цукрового заводу, продукцію якого експортуватимуть в Ірак, Йорданію і Ліван (Тишрін. — 2006. — 17 трав.) тощо.

Аналізуючи ситуацію в економіці, журналісти підкреслюють, що Сирія ще значно залежить від імпорту машин, обладнання, засобів транспорту, чорних металів та багатьох інших видів промислової продукції. В експорті Сирії головними видами є продовольство, сировина і паливо, хімічні товари, обладнання й готові промислові товари.

Газети широко представляють найновіші для Сирії форми економічних відносин із зарубіжними країнами. Найбільше розповсюдженими є кредитно-фінансове співробітництво, участь іноземних фірм і компаній в освоєнні природних ресурсів країни, будівництво різних об'єктів виробничого призначення, закупка і впровадження сучасних технологій, створення змішаних підприємств.

Важливо, що при висвітленні соціально-економічних питань журналісти широко застосовують порівняльний аналіз діяльності підприємств, компаній, сільськогосподарських товаровиробників. Автори матеріалів розуміють, що хоч би якою важливою не була тема, вона сама собою не забезпечить успішного виступу в газеті. Для цього потрібно об'єктивно, аргументовано і цікаво написати матеріали. Повністю погоджуємося з українськими дослідниками преси І. І. Гутирею та С. І. Гутирею, що вагомість журналістських творів перебуває в прямій залежності від компетентності, глибини та гостроти публіцистичної розробки життєво актуальних проблем [2, с. 33].

До надто важливих проблем розвитку і зміцнення Сирійської Арабської Республіки належать освіта, наука, культура, охорона здоров'я. Матеріали на ці теми часто публікуються на сторінках провідних і місцевих газет. Варто зазначити, що часописи «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» збалансовані й тематично продумані, у них, як у коморі доброго господаря, усе на своєму місці. Майже на кожній сторінці є суперрубрика. Це — своєрідний заголовок полоси, дороговказ для читача [4, с. 46]. Так, наприклад, посередині верхньої частини сторінки в газетах «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» за 10 листопада 2005 р. і 17 травня 2006 р. є суперрубрики «Культура», «Суспільство і наука», «Справи культури», «Наука та майстерність», «Освіта», «Світ книжок», «Науковий відділ», «Література молоді» та ряд ін., які окреслюють ще одну важливу тематичну спрямованість газет.

Зазначаємо, що до проголошення незалежності переважна більшість населення Сирії (близько 90%) була неграмотною. З 1950 р. початкова освіта стала безкоштовною, розпочалася арабізація навчальних програм, тобто забезпечення їх відповідності особливостям життя країни і мові населення. Нині газети також приділяють систематичну увагу ліквідації неграмотності. Розповідають про роботу спеціальних класів, в яких навчаються неграмотні люди, та участь профспілок і молоді в цій важливій суспільно-політичній справі. Тепер у Сирії нараховується 2500 середніх шкіл, де здобувають освіту понад 800 тисяч дітей. З матеріалу про звітно-виборну конференцію вчителів Сувейди (Аль-Баас. — 2006. — 17 трав.) довідуємося, що найбільше шкіл (200) у Дамаску, найменше — у Кунейтрі. У країні є 267 професійно-технічних училищ (у тому числі 77 промислових, 65 торговельних, 18 сільськогосподарських і ветеринарних, 107 жіночих), в яких вчиться більше 67 тисяч юнаків і дівчат.

Майже у кожному числі сирійських газет є освітньо-пізнавальні матеріали на історичні, наукові, літературні мистецькі й спортивні теми, різноманітні повідомлення з чотирьох університетів: Дамаського, Халебського, «Тишрін», «Аль-Баас». Журналісти часописів «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» осмислюють проблеми створення умов для підготовки викладачів у національній аспірантурі. Адже досі наукові роботи сирійські викладачі захищали в європейських країнах, США, Росії.

Кожен із читачів завжди може знайти в газетах щось цікаве, корисне і важливе для себе, коли спрацьовує система «потреби—інтерес—цінність». Цим морально-психологічним ланцюжком пронизані репортажі, інтерв'ю, коментарі про державну програму охорони здоров'я громадян, наукові відкриття, утвердження самобутності і самодостатності нації, що вирізняє сирійців у світовій спільноті.

Сирійські газети не обмежують себе схарактеризованими темами. Тематична палітра публікацій значно ширша. Кожну проблему журналісти намагаються досліджувати всебічно. Цьому сприяє тематична спеціалізація працівників газет. Читаючи й осмислюючи надруковане в газетах «Аль-Баас», «Ас-Савра», «Тишрін» та деяких інших, можемо стверджувати, що змістове наповнення публікацій залежить від чинників, які окреслені американськими дослідниками зособів масової інформації Шумейкером і Різом. Зокрема:

індивідуальних, що виявляються через творчість конкретного журналіста, який залежно від освіти, фаху, поглядів тяжіє до певної тематики;

стандартних, що передбачають збір матеріалу з певних джерел, дотримуючись кодексу журналістської етики;

організаційних, що визначають подачу й донесення новин до реципієнта під певним журналістським кутом зору;

екстра-медіа рівня, що означає вплив на подачу новин політичних партій, рекламодавців, з чим змушені рахуватися журналісти;

ідеологічних — як узагальнюючого рівня, як певної позиції, на якій буде свою діяльність те чи інше видання [4, с. 70].

Отже, компетентне відображення соціально-економічної, громадсько-політичної, культурологічної, історичної, освітньо-наукової, побутової, звичаєвої та ін. тематики — це творчо-технологічний процес редакційної кухні, де центральною, організуючою особою є журналіст. Тому, на наш погляд, оцінювати працю журналіста потрібно не лише як фахівця, що натренувався збирати, описувати і публікувати в газетах факти, але й як особистості, що своїм задушевним словом, переконаннями активно допомагає формувати гуманістичні цінності, сприяє утвердженню справедливості, злагоди й миру. Ефективність впливу тематичної розмаїтості газет на читачів ґрунтується на психолого-педагогічних механізмах формування громадської думки, в основі яких — фаховий рівень аналізу фактів, подій і явищ, знання назрілих проблем суспільно-політичного життя, конструктивна оцінка, глибина і свіжість думок, обсяг і характер інформації, достовірність та оперативність її опублікування, яскравість, глибина й компетентність розкриття суспільно-політичних, соціально-економічних і національно-духовних процесів.

1. Брок Елмар, Хібаскова Яна, Таннок Чарльз. Дорожня карта включає Дамаск // День. 2006. 5 верес. 2. Гутиря І. І., Гутиря С. І. Маркетингова стратегія незалежного періодичного видання // Наукові записки Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К., 2005. Т.20. С. 28 — 35. 3. Карпенко В.О. Тематично-змістове збалансування газети // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Журналістика. 2005. №13. С. 42 — 49. 4. Кетлін Крос, Роберт Галет. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичному суспільстві. К., 2000. 5. Народна рада затверджує закон про охорону громадських шляхів // Аль-Баас. 2006. 17 трав. 6. Продовження кампанії солідарності з Сирією та підтримка її щодо осудження зовнішніх тисків // Ас-Савра. 2005. 20 груд. 7. Сирія підтримує ліквідацію зброї масового знищення в близькосхідному регіоні // Аль-Баас. 2006. 31 берез. 8. Сирія спростувала інформацію про відновлення двосторонніх переговорів з Ізраїлем // Аль-Баас. 2006. 10 квіт. 9. Хабаш Мохаммад. Міфи та реалії ісламського фанатизму // Тишрін. 2005. 18 груд.; День. 2005. 27 груд.

УДК 070:655.41 (09) (477) «1899—1932»

Н. Б. Благовірна

РЕПЕРТУАРНІ ПРІОРИТЕТИ «УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ» (1899—1932)

Розглянуто діяльність одного з найвпливовіших галицьких видавництв кінця XIX — першої третини XX ст. — «Українсько-руської Видавничої Спілки». На основі оригінальних джерел виділено основні чинники та принципи формування видавничого репертуару.

Considered is the activity of one of the most influential Halych publishing centers of late 19th — first third of the 20th century — «The Ukrainian Publishing Association». The main factors and principles of publishing repertoire's formation is highlighted on the basis of original sources.